

LIETUVOS ARCHITEKTŲ RŪMAI

Kalvarijų g. 1, LT-09310 Vilnius. Tel. (+370 5) 2754241, el. p. info@architekturumai.lt, www.architekturumai.lt
Atsiskaitymoji sąskaita LT50 7044 0600 0606 7130 AB SEB, kodas 70440. Įstaigos kodas 301111540

Viešųjų pirkimų tarnybai

2021-04-19 Nr. 2021/04/

DĖL BENDRADARBAVIMO, METODINĖS PRIEMONĖS (GAIRIŲ) RENGIMO, ARCHITEKTŪROS PROJEKTŲ KONKURSU PROBLEMATIKOS, ORGANIZAVIMO IR VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO TOBULINIMO

Lietuvos Respublikos architektų rūmų įstatymo (toliau – AĮ) 1 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Lietuvos architektų rūmų (toliau – Rūmai) steigimo tikslas užtikrinti architektūrinės veiklos skaidrumą ir kokybę, rūpintis architektų atestavimo, kvalifikacijos pripažinimo, profesinės kvalifikacijos tobulinimo, profesinės etikos standartų laikymosi klausimais, vykdyti profesinės veiklos stebėseną, atstovauti architektams santykiuose su valstybės ir savivaldybės institucijoms, kitais juridiniais ir fiziniais asmenimis nacionaliniu bei tarptautiniu lygiu, dalyvauti ekspertu teismuose ir kitose institucijose architektų profesinės veiklos klausimais, tenkinti ir ginti su architektūra susijusius viešuosius interesus, spręsti kitus susijusius klausimus.

Rūmai veikia per savo organus, Rūmų pirmininkas turi įgaliojimus atstovauti Rūmams ir jų nariams viešosios valdžios institucijose, santykiuose su fiziniais ir juridiniais asmenimis, atstovauti Rūmams pristatant Rūmų veiklą, poziciją bei pasiūlymus architektų veiklai aktualiais klausimais.

Todėl reaguojant į 2021-03-04 vykusiam susitikimui tarp Lietuvos architektų rūmų pirmininko ir Viešųjų pirkimų direktoriaus aptartas praktines galimybes bendradarbiauti, siekiant tobulinti Viešųjų pirkimų reglamentavimą ir jo esamą taikymą, įvedant aktualius vertinimo subkriterijus, parengiant ar patobulinant esamas gaires, Rūmai, šiuos klausimus papildomai aptarę su Rūmų taryba, šiuo raštu teikia savo apibendrintus siūlymus. Manytina, kad tai bus naudinga tiek abiems pusėms, tiek ir visuomenei, taip pat derės su pamatiniais viešųjų pirkimų racionalaus lėšų naudojimo, lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo bei skaidrumo principais.

I. Dėl architektūrinių projektų konkursų, santykio su Viešųjų pirkimų įstatymu ir metodinės priemonės

a) Dėl architektūrinių projektų konkursų aktualumo

Žiniai, Rūmai nurodo, kad pagal turimą informaciją Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo (toliau – AĮ) 13 str. 1 – 3 d. įtvirtintos teisės normos, reglamentuojančios architektūrinių konkursų organizavimą, perkančiųjų organizacijų praktiškai nėra taikomos, nors minėto straipsnio 3 d. nustato, kad: „Šio straipsnio 2 dalyje nurodytiems objektams planuoti ar projektuoti **Viešųjų pirkimų įstatyme apibrėžtos perkančiosios organizacijos, pirkdamos teritorijų planavimo ar statinio projektavimo paslaugas, turi vykdyti projektų konkursus, skirtus statinio architektūrinei**

idėjai ar urbanistinei idėjai išreikšti, vadovaudamosi Viešųjų pirkimų įstatymu.“ Toks egzistuojančių teisės normų ignoravimas, Rūmų nuomone, sukelia potencialią didelę žalą architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingiems objektams, kadangi tokių objektų projektavimas dažnu atveju vyksta nepasitelkiant kvalifikuotų architektų ir neįgyvendinant įstatymiškai įtvirtinto imperatyvo – išreikšti geriausią statinio architektūrinę idėją, pateikiamą projektiniuose pasiūlymuose, ir (ar) urbanistinę idėją, pateikiamą teritorijos vystymo koncepcijoje. Ypač didelis pavojus kyla kultūros paveldo objektams, kai minėtos AĮ nuostatos ydingai nėra taikomos. Akcentuotina, kad tokių architektūrinių projektų konkursų tikslas – siekti itin reikšmingų ir svarbių objektų architektūros kokybės, optimalaus kokybės ir kainos santykio, kas ydingai nebūna įgyvendinama, kai perkančiosios organizacijos neorganizuoja minėtų architektūrinių konkursų procedūrų. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal esamą, tačiau netaikomą reguliavimą AĮ 13 str. 1 – 2 d. nurodytus architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingus objektus turėtų tvirtinti savivaldybių tarybos savo sprendimais, tačiau pagal Rūmų turimą informaciją šiuo metu tokius sprendimus yra priėmusios vos dvi savivaldybių tarybos – Vilniaus ir Klaipėdos miestų.

Visos šios aplinkybės kelia didelį susirūpinimą Rūmams dėl netinkamo reikšmingų objektų saugojimo. Papildomai pažymime, jog pagal turimą statistinę informaciją laikotarpiu nuo 2017 m. iki 2020 m. buvo vykdyti vos 52 projektavimo projekto konkursai sutinkamai su AĮ 13 str. ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 76 – 77 str., kuriais reglamentuojamas tokio projekto konkurso vykdymas, kas tesudarė tik **6 proc.** nuo visų CVPP sistemoje paviestų įprastų projektavimo paslaugų viešųjų pirkimų.

Tokia nepalanki statistika sudaro prielaidas manyti, kad perkančiosios organizacijos netaiko aktualių AĮ nuostatų ir neinicijuoja architektūrinių projektų konkursų dėl priežasčių, susijusių su AĮ 13 str. ir VPI 76 – 77 str. nuostatų nepakankamo tarpusavio sisteminio, gramatinio suderinimo, bei aiškiai neįtvirtintos kontrolės dėl tokio reguliavimo ydingo netaikymo perkančiosioms organizacijoms, taip pat ir dėl vidinių žmogiškųjų išteklių stokos.

b) Dėl AĮ 13 str. santykio su VPI 76 – 77 str.

Pažymėtina, kad sutinkamai su AĮ 13 str. nuostatomis projekto konkursuose, apibrėžtuose VPI 76 – 77 str., prioritetas turi būti teikiamas vertinamai architektūrinei idėjai, jos kokybiniais parametrais, todėl šie pirkimai yra orientuoti pirmiausiai į kokybiškos (tačiau ne pigiausios) projektavimo paslaugos įsigijimą, sudarant galimybes architektams išreikšti save. Todėl Rūmų nuomone, viršenybė ir prioritetas turi būti teikiamas AĮ 13 str. 3 d. reglamentuojamų architektūrinių projektų viešųjų pirkimų konkursų organizavimui bei architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingų objektų ir jų vertybių išsaugojimui.

Dėl visų išvardintų priežasčių pagrįstai manytina, kad yra tikslinga atlikti viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo peržiūrą ir reikalingus pakeitimus, kurie įgalintų pradėti formuoti teigiamą praktiką perkančiosioms organizacijoms inicijuoti architektūrinius viešųjų pirkimų konkursus.

VPI komentare yra minima, jog VPI 76 str. įtvirtinto projekto konkurso pagrindinės sritys yra miestų ir teritorijų planavimo, architektūros, inžinerijos ar duomenų tvarkymas, tačiau, Rūmų nuomone, yra tikslinga aiškiai įtvirtinti blanketinę teisės normą į AĮ 13 str. teisinio reguliavimo sritį, kuri aiškiai nurodytų aktualių nuostatų taikymą bei šių teisės normų tarpusavio koreliaciją.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta aukščiau, Rūmai prie šio rašto didesniai aiškumui teikia lyginamąją VPI redakciją su paryškintais siūlytiniais pakeitimais, kuriais įtvirtinamas architektūrinių konkursų privalomas vykdymas bei organizavimas, atitinkamai koreguojant VPI 76 str. 2 ir 4 d. (žr. *priedą*). Vertintina, kad VPI 76 – 77 str. įtvirtintas projekto konkurso būdas yra tikslingas, kad perkančiosios organizacijos atliktų tinkamą kvalifikacinę kandidatų atranką.

Atitinkamai perkančiosios organizacijos, vykdydamos projekto konkursus, pirkimo dokumentuose turėtų nustatyti aiškius, nediskriminacinius ir realią konkurenciją užtikrinančius kvalifikacinės atrankos kriterijus, kurie atitiktų su cituotame AĮ 13 str. reglamentuojama architektūrinių konkursų koncepcija bei AĮ 11 str. įtvirtintais esminiais architektūros kokybės kriterijais, kurie yra sekantys: 1) urbanistinis integralumas; 2) atitiktis darnaus vystymosi principui; 3) statybos ir kuriamos aplinkos kokybė (ergonomiškumas), ilgaamžiškumas; 4) inovatyvumas (naujų technologijų, medžiagų, architektūrinių, urbanistinių sprendimų panaudojimas); 5) nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas; 6) aplinkos pritaikymas visiems visuomenės nariams – projektavimo visiems (universalus dizaino) principų taikymas, užtikrinant žmonių srautų judumą ir projektuojamų objektų prieinamumą (pasiekiamumą); 7) vientisa architektūrinė idėja; 8) funkcionalios pastato struktūros kūrimas; 9) estetika; 10) sprendimų racionalumas, įvertinus statinio projektavimo ir projekto realizavimo kainos santykio optimalumą, bei kurių proporcingi svoriai pagal toliau šio rašto e) punkte nurodytus argumentus galėtų būti parinkti individualiai įvertinus konkretų objektą.

Taigi projekto konkurso būdas VPI 76 – 77 str. kontekste yra svarbus, nes jo metu galima įtvirtinti kvalifikacinės atrankos kriterijus, kurie atlieptų specifiskai architektų kvalifikacijai būdingus reikalavimus, kas sudaro objektyvų pagrindą atrinkti tik kokybiškiausius pasiūlymus, išpildančius AĮ 11 str. apibrėžtą architektūrinę kokybę.

c) Dėl rengtinės metodinės priemonės

Dėl prieš tai nurodytų priežasčių pagrįstai manytina, kad bendradarbiaujant kartu su Viešųjų pirkimų tarnyba yra tikslinga parengti rekomenduotinas *kandidatų kvalifikacijos reikalavimų nustatymo architektūriniuose projektu viešuosiuose konkursuose (pirkimuose) ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gaires*, kurios padėtų perkančiosioms organizacijoms nustatyti kandidatams konkrečius techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimus, kurie parodytų jų esamą patirtį, gebėjimą architektūrinio projekto konkurse save išreikšti, kartu užtikrinant viešąjį interesą bei konkretaus architektūrinio, urbanistinio, valstybinio ar viešojo intereso požiūriu reikšmingo objekto tinkamą tolesnį projektavimą bei išsaugojimą.

Be to, Rūmų nuomone, kartu su Viešųjų pirkimų tarnyba parengtinoje metodinėje priemonėje (gairėse) galėtų būti nurodyta, kad architektūrinių projektų pirkimuose būtų privaloma kelti reikalavimą dėl teisės verstis tam tikra veikla, t. y. turėti galiojanti atestata, nes šiuose pirkimuose toks reikalavimas yra būtinas ir negali būti traktuojamas kaip perteklinis. Tokiuose projektu konkursuose, Rūmų nuomone, reikiamas kompetencijas turi tik šiame specifiniame sektoriuje veikas vykdančios tiekėjai – atestata turintys architektai.

Taip pat parengtinose kandidatų kvalifikacijos reikalavimų nustatymo architektūriniuose projektu viešuosiuose konkursuose (pirkimuose) ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairėse turėtų būti nurodyta rekomendacija, kad VPI įstatymo 76 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytu atvejais, kai po įvykdyto projekto konkurso, kai dalyviams skiriami prizai ar atlygis, perkančioji organizacija privalo sudaryti pirkimo sutartį su tokio projekto konkurso I vietos nugalėtoju, jeigu I vietos nugalėtojo pasiūlymas neviršija perkančiosios organizacijos suplanuotos pirkimui skiriamos sumos, o perkančiosios organizacijos atsisakymas sudaryti pirkimo sutartį su I vietos nugalėtoju turėtų būti pagrįstas ir motyvuotas. Negana to, kaip geroji praktika turėtų būti iš anksto žinoma perkančiosios organizacijos skiriama suma planuojamam pirkimui, taigi gairėse turėtų būti nurodoma, kad perkančioji organizacija, organizuodama projekto konkursą pagal VPI 76 – 77 str. ir AĮ 13 str., privalo nurodyti projekto konkursui ir jo įgyvendinimui skirtą sumą. Tokiu būdu būtų užtikrinamas dalyvių teisėtų lūkesčių principas, o perkančiosios organizacijos negalėtų manipuliuoti pernelyg didelės kainos atmetimo motyvu derybose. Be to, sutinkamai su argumentais, išdėstytais šio rašto b) punkte, siūloma VPI 76 str. 2 d. įtvirtinti aiškia pareigą perkančiosioms organizacijoms Lietuvos Respublikos architektūros įstatyme įtvirtinto architektūrinio konkurso atveju paslaugų pirkimą atlikti tik skelbiamų derybų būdu, vėlgį užtikrinant tokių pirkimų maksimalų skaidrumą ir kokybę.

II. Dėl ekspertų pasitelkimo, ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, architektūrinių projektų konkursų planavimo

d) Dėl kvalifikuotos pagalbos perkančiosioms organizacijoms teikimo

Kaip minėta, Rūmams yra žinoma aplinkybė, kad perkančiosioms organizacijoms ne visais atvejais gali pakakti žmogiškųjų resursų tinkamai inicijuoti ir suorganizuoti AĮ 13 str. nurodytus architektūrinius konkursus, vadovaujantis projekto konkurso vykdymo nuostatomis, įtvirtintomis VPI 76 str. Todėl Rūmai siūlo atitinkamai tobulinti teisinį viešųjų pirkimų reglamentavimą bei VPI 77 str. nuostatas, reglamentuojančias projekto konkurso vertinimo komisiją, papildant nuostata, numatančią pareigą perkančiosioms organizacijoms atlygintinai pasitelkti savo srities kompetentingus žinovus (architektus, inžinierius), t.y. nepriklausomus ekspertus, galinčius padėti perkančiosioms organizacijoms tinkamai įvertinti dalyvių pateiktus pasiūlymus. Dėl šios priežasties, Rūmų nuomone, VPI 77 str. 1 d. yra tobulintina, joje įtvirtinant šioje pastraipoje aptartus siūlymus (*žr. priedą prie šio rašto*).

e) Dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų taikymo

Rūmų nuomone, taip pat keistina ir VPI 77 str. 5 d., joje tikslingai įtvirtinant imperatyvią taisyklę, jog tais atvejais, kai organizuojant projekto konkursą perkamos paslaugos projekto architektūrinei daliai parengti (atskirai arba kartu su visu projektu), turėtų būti taikomas **ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus** arba kiti kriterijai (pvz., sąnaudų ir kokybės santykis), tačiau tik ne mažiausia kaina. Todėl siūlytina atitinkamai keisti ir VPI 77 str. 5 d. (*žr. priedą prie šio rašto*).

Tik tokiu būdu, taikant aukščiau nurodytus kriterijus, būtų užtikrintas kvalifikuotas ir objektyvus kandidatų ir jų pateiktų darbų vertinimas, kryptinga orientacija į paslaugos kokybę (o ne kainą), taip pat galėtų būtų vertinami su objektu tiesiogiai susiję kriterijai (estetinės / funkcinės charakteristikos ir kt. nurodyti AĮ 11 str.).

Nuosekliai pasirinkus pasiūlymų vertinimą pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų, ekonomiškai naudingiausiam pasiūlymui nustatyti pirkimo dokumentuose privaloma būtų aiškiai nurodyti ne tik su projekto konkurso objektu susijusius pasirinktus vertinimo kriterijus, bet ir kiekvieno jų lyginamuosius svorius. Taip pat perkančiosioms organizacijoms galėtų būti rekomenduojama paskelbti ir atitinkamo kriterijaus subkriterijus. Šių (sub)kriterijų lyginamuosius svorius Rūmai siūlytų išreikšti perkančiosioms organizacijoms konkrečiais balų intervalais, į kuriuos patektų kiekvienam (sub)kriterijui priskiriama reikšmė. Vėlgi konkretūs perkančiosioms organizacijoms siūdomi (sub)kriterijai ir jų reikšmės galėtų būti konkrečiai reglamentuojami rengtinose kandidatų kvalifikacijos reikalavimų nustatymo architektūriniuose projektų viešuosiuose konkursuose (pirkimuose) ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairėse.

f) Dėl architektūrinių projektų konkursų tinkamo planavimo

Atkreiptinas dėmesys, kad ne mažesnė svarba yra ir stadija iki konkurso organizavimo, t. y. jo planavimas bei viešinimas, nes ankstyvojoje stadijoje įtvirtinus prievolę perkančiosioms organizacijoms dėl tokių konkursų sklaidos, taigi iš anksto aiškiai nustačius bei paskelbus apie planuojamą vykdyti pirkimą bei sudarius galimybę dalyviams susipažinti su keliamais kvalifikacijos ir kitais reikalavimais, būtų užtikrintas skaidrumo, lygiateisiškumo ir nediskriminavimo, įtvirtintų VPI, bei viešumo principų įgyvendinimas, sukuriant vienodas ir pakankamas sąlygas tiekėjams parengti bei pateikti pasiūlymus.

Todėl Rūmų nuomone tikslinga būtų papildyti VPI 31 ir 34 straipsnius, reglamentuojančius pasirengimą pirkimui ir jų paskelbimą (*žr. priedą prie šio rašto*). Atitinkamai VPI 31 straipsnio 1 dalis ir 34 straipsnio 4 dalis turėtų būti papildyti teisės normomis, jose numatant perkančiajai organizacijai pareigą skelbti apie projekto konkursą iš anksto, nepriklausomai nuo planuojamo pirkimo vertės (*žr. priedą prie šio rašto*).

Apibendrintai nurodytina, kad dėl šiame rašte nurodytų motyvų akivaizdu, jog pastatų kokybė architektūrinės minties požiūriu ir nekilnojamojo kultūros vertybių registre esančių pastatų identiteto išsaugojimas bei nuoseklus susiejimas su šiuolaikine architektūra, yra itin svarbūs klausimai viešojo intereso požiūriu, o kadangi rašte nurodomo teisinio reglamentavimo gerosios praktikos formavimas tiesiogiai patenka į Viešųjų pirkimų tarnybos veiklos sritį bei kontrolę, tikimės toliau plėtoti konstruktyvų bendradarbiavimą ir siekti teigiamų pokyčių architektūros projektų konkursų organizavime bei vykdyme kartu su perkančiosiomis organizacijomis.

PRIDEDAMA: Siūlomo Viešųjų pirkimų įstatymo keitimo projekto aktualių nuostatų lyginamoji redakcija.

Pagarbiai

Lietuvos architektų rūmų pirmininkas

Lukas Rekevičius

Originalas nebus siunčiamas